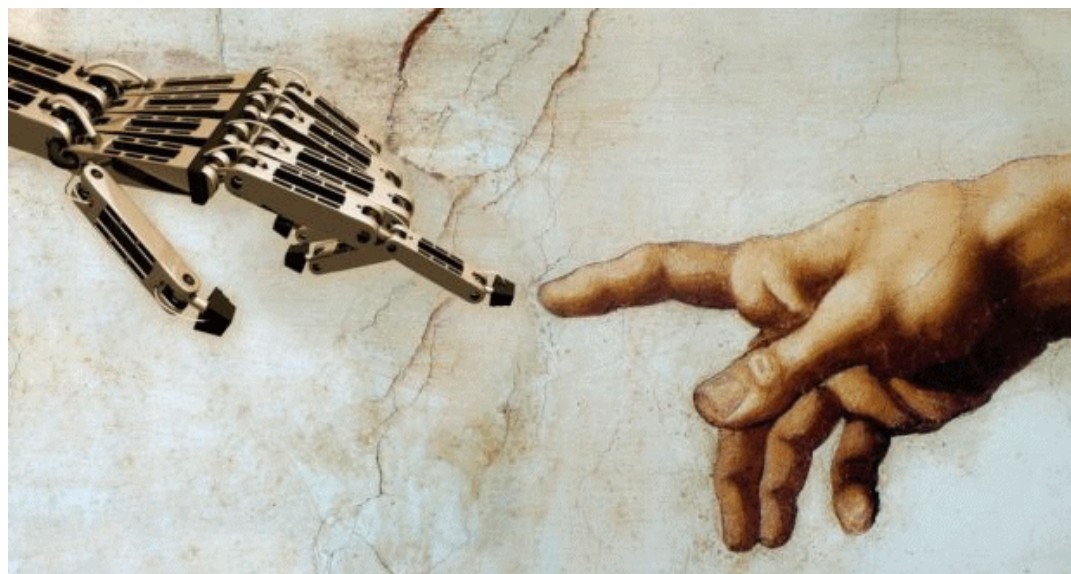


En artikel fra KRITISK DEBAT

## Digitalisering og klassekamp

Skrevet af: **Niels Henrik Nielsen og Niels Frølich** | Offentliggjort: 15. august 2017

---



Året er 1981. På Berlingske Tidende strejker typograferne. Konflikten handler om, hvem som skal have retten til at betjene den nye teknologi i form af computere. Efter elleve ugers kamp må typograferne indstille strejken. Da arbejdsgiverne fik hjælp fra SKAT, som beskattede de lån typografforbundet gav medlemmerne, var det kun et spørgsmål om tid, inden kassen var tom. Fire år senere gik bryggeriarbejderne på Carlsberg og Tuborg i strejke under parolen "teknologien skal aflaste os - ikke afskaffe os". Efter otte ugers kamp måtte også bryggeriarbejderne give op. Ingen af de to forbund eksisterer i dag som selvstændige forbund. Da bryggeriarbejderne gik i strejke, havde forbundet ca. 3.600 medlemmer. Omkring år 2000 var der 400 tilbage.

Det var konflikter, som ikke handlede om løn, men om hvem der skulle styre teknologiens indtog på arbejdsmarkedet. Indførelsen af computere og numerisk styrede maskiner ændrede mange fag og den måde, man arbejdede på. Faggrupper som typograferne blev nærmest udraderet, nye faggrupper opstod. Men den grundlæggende organisering af arbejdsmarkedet forblev stort set uændret. Med digitaliseringen er der tale om en mere grundlæggende forandring af kapitalismen og den måde arbejdsmarkedet er organiseret på. Ændringerne kaldes af forskere og økonomer den 4. industrielle revolution (se boks).

På trods af den kraftige stigning i brugen af robotter på globalt plan<sup>[1]</sup> er den økonomiske vækst alligevel fladet ud. Det samme er investeringerne og dermed det materielle grundlag for højere levestandard i klassisk forstand. Årsagerne hertil er flere.

Det er karakteristisk, at innovationen i højere grad er baseret på kommunikations- og informationsteknologi (IKT), der ikke skaber samme vækst i job og indkomst som egentlige produktionsvirksomheder. Nye, globale gigantvirksomheder som Google, Facebook og Amazon skaber enorme profitter til ejerne, men kun ganske få job - og især kun ganske få velbetalte job. Facebook har mere end 1,8 milliarder brugere, overskuddet i fjerde kvartal af 2016 var på ca. 3,5 milliarder US\$, men virksomheden har kun omkring 20.000 ansatte. I stedet bruger virksomhederne det internetbaserede arbejdsmarked, hvor man hyrer folk fra dag til dag, måned for måned eller til at løse specifikke opgaver. Mange af de nye globale teknologivirksomheder skaber således en kapitalophobning, der ikke investeres i produktive erhverv.

I realøkonomien er automatiseringen af produktionen nu ved for alvor at tage at tage fart. I mange år var

det fortrinsvis i automobilindustrien at man så robotter på arbejde, men nu triller de frem over alt. Og hvis man ved robotter også forstår software, så er de næste områder, der står for tur som automatiseringsobjekter, den offentlige sektor og serviceindustrien - foreløbig på et forholdsvis lavt niveau i form af f.eks. automatiseret sagsbehandling, call center- og helpdesk-funktioner. Men inden længe også på højere niveauer - IBMs Watson er bare begyndelsen.

Samtidig ses, at det er mere profitabelt at investere i diverse former for værdipapirer og finansielle instrumenter end i produktion. Gigantiske beløb skifter hver dag ejer, uanset om vi taler om Wall Street eller Københavns børs. Økonomien bliver i stadig større omfang styret af algoritmer og koncentreret der, hvor den hurtige profit er. Det billede, der tegner sig, er, at den teknologiske udvikling sigter mindre mod produktion af varer og mere mod en mere omfattende ophobning af personlige data, der kan bruges til social kontrol og løsrivelsen af profit fra produktion.

De robotificerede virksomheder og IKT-virksomhederne er i stand til at presse lønningerne og tilpasse arbejdstiden efter egne behov. Dette medfører uagtet en generel tendens til faldende arbejdsløshed, at mange kun får mindstelønnen eller lidt over denne og at mange enten kun ansættes på deltid eller som løst ansatte. Omkalfatringen af økonomien er således med til at øge uligheden på arbejdsmarkedet.

"Robotvirksomhederne" skal bruge færre og bedre uddannede folk. Først og fremmest i USA medfører denne tendens det, som kaldes jobløs vækst - deltidsarbejde eller arbejde, hvis aflønning ligger lige omkring mindstelønnen.

I et studie hævder de to forskere Georg Graetz og Guy Michaels, at *"Meanwhile, European labour markets have become more flexible, which may have contributed to their robust employment growth during recent recoveries"*.<sup>[2]</sup> Forskerne glemmer imidlertid at kigge nærmere på hvilken form for beskæftigelse, det drejer sig om, eftersom der først og fremmest er tale om en stigning i antallet af løst ansatte og deltidsbeskæftigelsen.

Det mere fleksible arbejdsmarked dækker således reelt over skjult arbejdsløshed. Det kan være, der er arbejde, men det fordeles anderledes, det samme gør lønnen. Digitaliseringen øger på denne måde uligheden.

Det andet aspekt er forholdet mellem menneske og maskine. Efterhånden som robotter bliver mere intelligente og kan løse stadig flere komplicerede opgaver, opstår spørgsmålet om, hvem der er redskab for hvem. Er det den ansatte, der styrer og tilrettelægger arbejdet eller er det robotten, der styrer den ansattes handlinger?

Klassekamp i og med kapitalen via algoritmer kontrollerer det enkelte menneske - alt bliver individualiseret, ingen fælles kamp.

## **De politiske partiers holdninger**

En af digitaliseringens guruer, Salim Ismail, antyder et begyndende sammenbrud for det liberale demokrati, fordi lovgivningen hele tiden er et skridt bagud i forhold til den teknologiske udvikling.<sup>[3]</sup>

Det problem, som Salim Ismail rejser, ønsker innovationsminister Sofie Løhde at løse ved at tilpasse lovgivningen til digitaliseringskravene: *"...Derfor har jeg en stærk ambition om at gøre vores lovgivning mere digitaliseringsklar. Det vil blandt andet sige, at lovgivningen ikke må være så kompleks, at den ikke kan administreres digitalt. Det gælder både i forhold til ny lovgivning, men også når vi reviderer allerede gældende love og regler"*, skriver hun i et indlæg på Altinget<sup>[4]</sup>. En holdning hun har bred støtte til fra højre til venstre i Folketinget. Socialdemokratiets IT ordfører mener endda *"Det er på tide at gennemgå lovgivningen for at gøre platformen for en langt større og langt bedre digitalisering mulig. Det betyder, at man også i lovene tager udgangspunkt i det, som it kan bidrage med. Jeg vil gerne understrege betydningen af, at der netop bør være tale om grundlæggende ændringer og ikke bare knopskydninger. It*

*skal have mulighed for at være basisredskabet og ikke blot et ekstra redskab, som er 'kommet til senere'".*

SF har slet ingen holdning til digitaliseringen. Søger man på digitalisering på SFs hjemmeside kommer der ikke noget retur. Enhedslisten har forholdt sig noget mere til digitaliseringen – primært rettet mod sikring af borgernes retssikkerhed. Tilbage i 2014 foreslog partiet oprettelse af et IT- og dataministerium og nedlæggelse af CPR, fordi registret er ekstremt usikkert og nemt at misbruge, når det en gang er lækket. Der er imidlertid ikke fulgt op herpå og i dag er det et punkt, der kun rejses, hvis andre spørger til det.

Faktisk synes det at være Venstres IT-ordfører Torsten Schack Pedersen – og til dels Enhedslisten – der er mest kritisk: "*Vi skal ikke reducere kompleks lovgivning til fire linjers tekst, for vi lever trods alt i et retssamfund,*" siger han og understreger, at det ikke bør være it-systemernes beskaffenhed, der kommer til at definere lovgivningen. Enhedslistens Rune Lund følger op med denne bemærkning "*Loven skal ikke ændres efter den tilstedeværende software. Det bør være softwaren, der retter sig efter lovene. Men det er sundt at se det hele foroven, og hvis der i den sammenhæng også skal lovændringer til, er det bestemt noget, der skal kigges på*".[5] Præcis hvad det betyder, vides ikke.

Det stærkt problematiske er, at ingen partier på venstrefløjen har en vision om, hvad teknologien skal bruges til udover hjælpe i dagligdagens problemer. Digitalisering er ikke en del af den politiske kamp, så Sofie Løhdes ide bliver alene et for eller imod tilpasning af lovgivningen. De strategiske, samfundsmæssige konsekvenser af digitaliseringen får stå hen i tågerne. Der synes dog på tværs af det politiske spektrum – med undtagelse af Enhedslisten – at være enighed om – stærkt bakket op af Finansministeriets og Digitaliseringsstyrelsens embedsmænd – at der er store økonomiske gevinster at hente ved den (tvangs)digitalisering, det danske samfund i disse år gennemgår. For de fleste politikere synes IT og digitalisering og forståelsen for disse fænomener og deres samfundsmæssige konsekvenser at være lig med deres egen smartphone. Måske en konsekvens af at 'udviklingen' har erstattet 'Gud' som historiens drivkraft.

### **Hvor står fagbevægelsen?**

Såvel LO-formand Lizette Risgaard som FTF-formand Bente Sorgenfrey lægger hovedvægten på uddannelse og efteruddannelse, når det gælder den digitale fremtid. I en kommentar forud for et møde i regeringens Disruptionsråd kræver Lizette Risgaard "*...et stærkt sikkerhedsnet og massive investeringer i lønmodtagernes kompetencer*". Det samme gør Bente Sorgenfrey i forordet til FTF "*Teknologi for mennesker*": "*...Uanset hvordan man vender og drejer denne fremtidsdagsorden, så vil uddannelse og kompetencer stå som centrale fyrtårne i dette usikre hav*".[6]

Et helt andet udgangspunkt har HK. HK Stat og HK Kommunal har sammen skrevet ti bud på gode principper for digitalisering af den offentlige sektor, hvor det er borgerne, som er i centrum. [7] Nu skal man altid passe på med meningsmålinger, men det er alligevel interessante svar, som gives i en meningsmåling foretaget af Epinion og Rambøll for HK Stat og HK Kommunal. Således svarer flere end to ud af tre adspurgte, at de synes, at det er vigtigt for dem altid at have mulighed for at komme til at tale med en medarbejder, der er godt inde i regler og procedurer. Og lige så mange finder det vigtigt, at der er mennesker involveret i sagsbehandlingen i det offentlige. Og næsten tre ud af fire – 73 procent – synes det er 'vigtigt, at digitaliseringen i den offentlige sektor tager udgangspunkt i borgerne og deres behov'. Kun 18 procent oplever, at det sker.[8]

Også Prosa - forbundet af IT-professionelle, har ved flere lejligheder søgt at rejse debatten. Mens det er forståeligt, når HK Stat, HK Kommunal og Prosa fokuserer på forholdet mellem det offentlige og de ansatte, er det mere uforståeligt, at LO ikke i meget højere grad også fokuserer på udviklingen på arbejdsmarkedet som helhed.

Er en ny klassestruktur på vej?

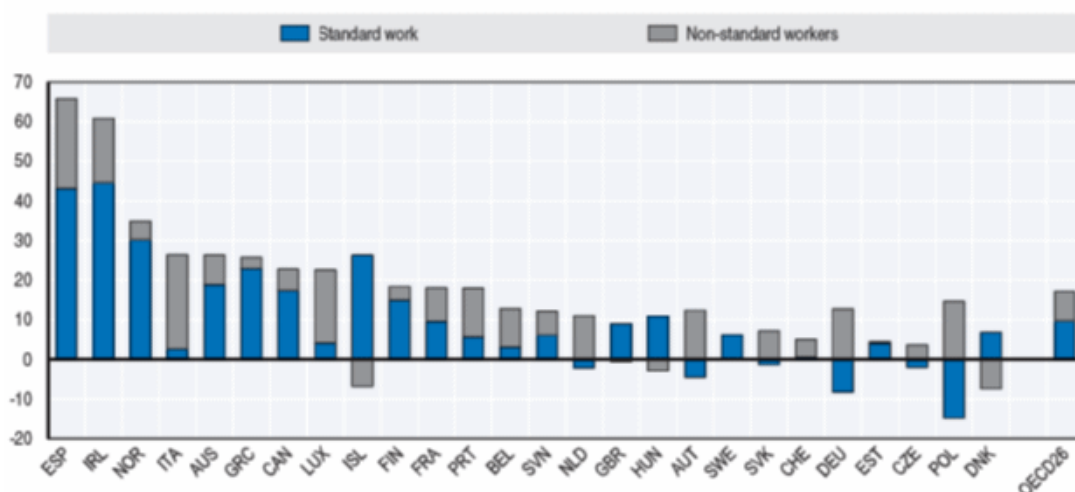
Et af de forhold digitaliseringen – og globaliseringen – har gjort mulig er hjemmearbejde og andre former

for løst arbejde, hvor den enkelte hyres til et bestemt projekt eller stykke arbejde, hvor arbejdstid er den enkeltes problem. Der er tale om løst ansatte eller midlertidigt ansatte – det såkaldte prekariat. Prekariatet er i stigende grad blevet et vilkår for især unge og nyuddannede, i takt med at den økonomiske krise har bidt sig fast og mere fremstår som en permanent tilstand. Afmonteringen af velfærdsstaten og tidligere tiders stabile ansættelser og tålelige arbejdsvilkår, er blevet intensiveret, og prekariatet spreder sig især inden for arbejdslivet. Mange lever en usikker tilværelse uden nogen egentlig identitet på arbejdsmarkedet, arbejder ofte alene eller i små grupper og må kæmpe om hvert et lille job. De udfører arbejde med en relativ lav løn uden medfølgende sociale ydelser. Alternativt må de leve i afhængighed af overførselsindkomster og velgørenhed. I en artikel i Dagbladet Information anslås, at op mod hver ottende højtuddannet i dag er ufrivilligt midlertidig ansat. Når de ufaglærte og kortuddannede ikke springer i øjnene i opgørelsen over ufrivilligt midlertidige ansættelser, så skyldes det, at problemet her er løsarbejde, ufrivillig deltidsansættelse og såkaldt falske selvstændige, forklarer forbundssekretær i 3F, Søren Heisel.[9]

De to tavler herunder viser land for land, at over halvdelen af de arbejdspladser, der er skabt siden 1995 ikke er standardjobs, dvs. at det drejer sig om alle mulige former for løsarbejde. Tavlerne er udarbejdet af OECD og indgår i en rapport om ulighed.[10] I rapporten skriver OECD, at udviklingen i løsarbejdet er et resultat af teknologiske forandringer og den dertil knyttede udvikling i efterspørgslen på arbejdskraft.

Figure 1.7. More than half of all jobs created since 1995 were non-standard jobs

Panel A. Employment growth (%) 1995-2007, by type of employment

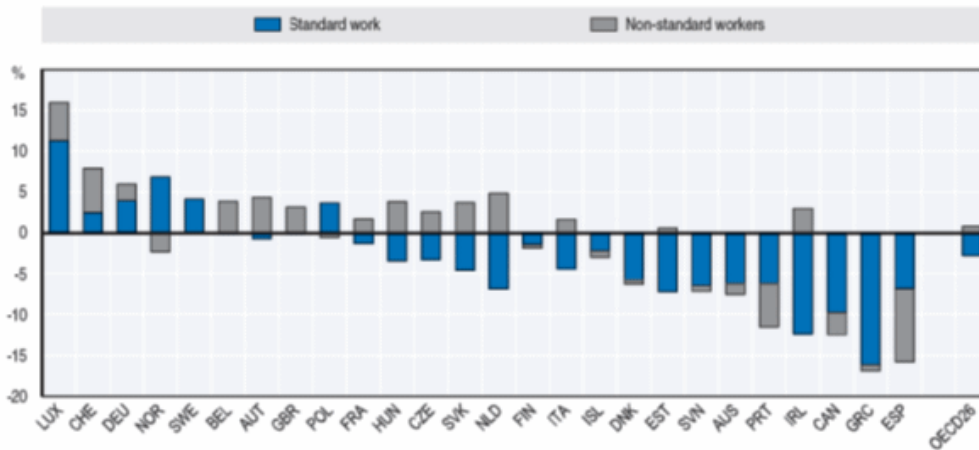


I de fleste udviklede økonomier er der sket en jobpolarisering – et fald i antallet af arbejdere i midten af arbejdsstyrken, både hvad angår færdigheder og indkomst, og stigninger i andelen af arbejdere i jobs, der kræver høj og lav uddannelse. Andelen af arbejdere med rutinepræget jobs som f.eks. bogholdere faldt i perioden 1995 til 2010 fra 53 procent til 41. På samme tid steg beskæftigelsesgraden for jobs, der krævede abstraktionsevne og høj uddannelse som f.eks. designere fra 28 til 38 procent og job, der kræver relativt få færdigheder som chauffør, steg fra 18 procent til 21 procent. Fremkomsten af denne u-formede arbejdskraft passer meget fint sammen med udviklingen indenfor atypiske jobs. Nedgangen i jobs, der kræver mellemlang uddannelse gik hånd i hånd med et fald i standard arbejdskontrakter og sandsynligheden for, at de arbejdere, der påtog sig jobs, der krævede lav OG høj uddannelse ville være selv-beskæftiget, deltidsansatte eller løst ansatte, steg.

Udbredelsen af atypiske jobs er mest synlig, når man sammenligner disse jobtypers andel af nye jobs før og efter krisen. Mellem midten af 1990'erne og begyndelsen af den store recession skete næsten halvdelen af jobskabelsen i form af atypiske jobs – hvis man medregner kriseårene, stiger andelen til 60 procent.

Figure 1.7. More than half of all jobs created since 1995 were non-standard jobs (cont.)

Panel B. Employment growth (%) 2007-2013, by type of employment



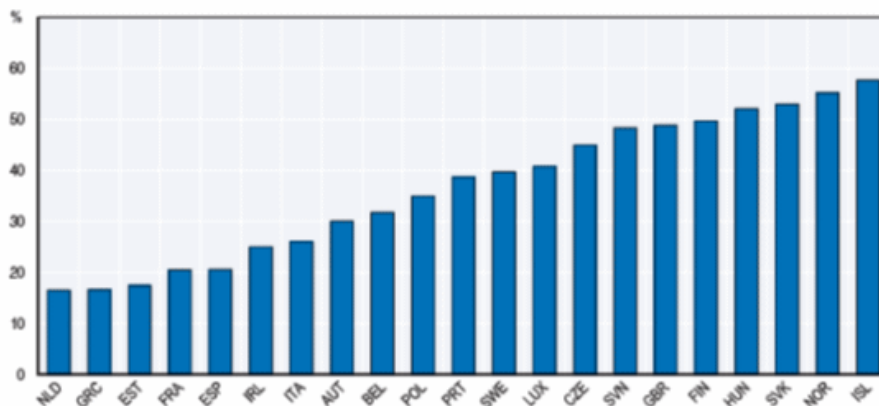
Note: Working-age (15-64) workers, excluding employers as well as students working part-time. Non-standard workers include workers with a temporary contract, part-timers and own-account self-employed.

Source: European Union Labour Force Survey (EU-LFS), Labour Force Survey for Canada, Household, Income and Labour Dynamics in Australia (HILDA) for Australia.

Udover polariseringen, demonstrerer OECD-rapporten også, hvorledes man i OECD-landene ser en tendens til at de fleste, der er løst ansat, forbliver løst ansat:

Figure 1.8. In most countries, the majority of temporary workers stay on such jobs

Percentage share of temporary employees in 2008 that were employed as full-time permanent employees in 2011



Note: 2007-10 for the Czech Republic, France, Greece, Sweden and the United Kingdom; 2006-09 for Norway and the Slovak Republic; and 2005-08 for Ireland.

Source: OECD (2014), *OECD Employment Outlook*, OECD Publishing, Paris, [http://dx.doi.org/10.1787/empl\\_outlook-2014-en](http://dx.doi.org/10.1787/empl_outlook-2014-en). Calculations based on the European Union Statistics on Income and Living conditions (EU-SILC) 2005-11.

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/88893207268>

I Danmark er ca. 140.000 ufrivilligt atypisk ansat.[\[11\]](#)



På CEVEA-konferencen "Ulighedens Topmøde" 2017 fremkom der et tal på op imod 900.000 jobs, der mentes potentielt at kunne automatiseres i Danmark i de næste 20 år:

Inddeles jobbene i grovere kategorier, antages deres risiko for automatisering (2014) at være:

Rutine kognitive 72%  
 Rutine manual 59%  
 Ikke-rutine manual 12%  
 Ikke-rutine kognitive 3%

Ser man på digitaliseringens indflydelse på arbejdsforholdene i servicesektoren, er der en stærk tendens til at f.eks. arbejdstiden reguleres ved hjælp af algoritmer, der på baggrund af indsamlede data om kundefærd, beregner optimal bemanning i spidsperioder uden hensyn til arbejdstagernes behov og personlige omstændigheder, som f.eks. det at være enlig mor eller alder. Arbejdsgiverne har fået en moderne udgave af slavepiskeren.

Desuden er der en stærk tendens til konstant overvågning af medarbejderne f.eks. ved brug af kameraer, email- og telefonkontrol og nu også enheder, medarbejderen bærer på sig. Alt i alt en afhumanisering af den menneskelige arbejdskraft, der i stigende grad reduceres til en genstand. Disse kontrolopgaver varetages som regel af virksomhedens HR-afdeling, der fra at være personaleafdeling, nu også bliver en slags intern politi.

Drejer det sig om projektarbejde, kan virksomheden lige så vel finde en programmør i Indien som i Danmark, som ikke er ansat til at arbejde 37 timer om ugen med ret til ferie, løn under sygdom eller barsel. Typisk hyrer virksomhederne en eller et par i de enkelte lande til eksempelvis moderatoropgaver eller mindre programmeringsopgaver til en ekstrem lav løn - ofte kun hvad der svarer til en krone for hver moderation. De hyrede kender ikke hinanden, ved ikke hvem de andre er, da det ofte er hjemmearbejde. Det umuliggør en kamp om ordentlige løn- og arbejdsforhold. Også blandt IT-professionelle i Danmark er det et voksende problem. Med andre ord bliver 'Den danske Model' med arbejdstagerrettigheder udfordret, når arbejdet kan flyttes, hvorhen i verden en virksomhed billigst kan få løst en opgave. Samtidig hermed sker en sløring af grænsen mellem privatliv og arbejde og intensivering af en når-som-helst-hor-som-helst-holdning til det at arbejde. Uden sikkerhedsnet eller faglige og sociale rettigheder.

Et andet forhold digitaliseringen har muliggjort er den såkaldte dele- eller platformsøkonomi, hvor der tilbydes forskellige former for service. De mest kendte er formentlig Uber, AirBnB og freelancer og Upwork.com. På de sidstnævnte platforme kan virksomheder finde løsarbejdere i hele verden, som eksempelvis kan løse opgaver inden for programmering eller grafisk design. Andre tiltag er markeder som eBay og Amazon i USA, hvor folk kan lægge meddelelser op, om at de kan slå græs, bage kager etc.

Men denne form for økonomi udgør ikke en ramme for en fælles kamp for bedre løn- og arbejdsforhold, men en kamp mellem dem som deltager, hvad enten det drejer sig om at få flest ture, udleje sin lejlighed mest muligt eller få flest projektansættelser. For Uber og AirBnBs vedkommende stiller virksomhederne tillige kun platformen til rådighed. Den enkelte skal selv levere arbejdsredskabet - det være sig bil eller

lejlighed. Virksomhederne bag denne form for digitalisering kan således skabe profit uden selv at have et kapitalapparat. [12] Den enkelte er ikke sikret efteruddannelse, løn under sygdom og kan ofte fyres med en dags varsel eller udelukkes fra eksempelvis at få ture.

Platformsøkonomien er kun langsomt voksende i Europa. Erhvervsministeriet har i forbindelse med arbejdet med en strategi for platforms- og deleøkonomi lavet en kortlægning af digitale virksomheder, der har kommercielle og ikke-kommercielle forretningskoncepter. Her har man fundet frem til, at der i Danmark er omkring 140.[13]

På det øvrige danske arbejdsmarked er der fortsat relativ få vikaransættelser, når ses bort fra Dansk Magisterforenings område. Ifølge en undersøgelse foretaget af fagbladet Gymnasieskolen i 2015 blev hele 29% af nye gymnasielærere ansat som vikarer og 39 % fik forlænget deres vikariat.[14] Andre områder hvor der bruges en del vikarer er i industri, social- og sundhedsassistenter og indenfor byggebranchen. Inden for byggebranchen steg antallet af vikartimer således fra ca. 4,9 mio. timer i 2014 til ca. 7,9 mio. timer i 2015 eller over 60%, som er de seneste tal fra Danmarks Statistik. Omsat i stillinger taler vi om en stigning svarende fra ca. 2.500 stillinger til ca. 4.100 stillinger.[15]

Uddannelse er vigtig, men for fagbevægelsen er kampen omkring et stigende antal løse ansættelser og platformsøkonomiens udbredelse en lige så vigtig kamp i forbindelse med digitaliseringen. Ikke mindst overenskomstsyste­met bliver udfordret i takt med det stigende antal freelance- eller løsarbejdere. Hvordan skal disse organiseres, kan de overhovedet organiseres?

I hvert fald for FTF-formand Bente Sorgenfrey er det vigtigt at samle fagbevægelsen i en organisation "*Vi vil med en ny hovedorganisation få flere kræfter, så vi kan matche andre store aktører i debatten og politikforslag. Det vil give vores medlemsorganisationer større indflydelse, når vi taler med én stemme. Og en sammenlægning af FTF og LO vil give fagbevægelsen mere power. Det, mener jeg, er utroligt vigtigt i forhold til medlemmernes fortsatte opbakning til fagbevægelsen*".[16] Men kan en sammenslutning af de to hovedorganisationer (uden AC) i sig selv være en garant for en re-vitalisering af fagbevægelsen, så den igen bliver en samfundsmæssig kraft, der ikke er til at komme uden om og får den fornødne styrke til at hamle op med digitalisering, automatisering og prekarisering? Eller der bare tale om mere af det samme? Det er i hvert fald på nuværende tidspunkt vanskeligt at se hvorledes en sammenlægning i sig selv skulle styrke medlemmernes opbakning.

En anden tilgang til fremtidens arbejdsmarked har teknologieksperten Anders Hvid. I ugebrevet A4 citeres han for "*...at fremtidens fagbevægelse måske ikke samme form som i dag, hvor nationale forbund koncentrerer sig om afgrænsede fag.*" I stedet forestiller han sig "*en langt mere international og decentral bevægelse, som opstår spontant, de steder, hvor der er udfordringer, og forsvinder igen, når den konkrete udfordring er løst.*"[17] Det handler om at beskytte borgeren, ikke branchen.

Som de politiske partier mangler toneangivende dele af fagbevægelsen en strategisk holdning til digitaliseringen. Og hvad den skal bruges til. Eller endnu værre: Man accepterer udviklingen som uundgåelig. Den teknologiaftale, som LO og DA indgik i 1986, hvor arbejdsgiverne fik pligt til at diskutere konsekvenserne af indførelse af ny teknologi med de ansattes repræsentanter, har ikke givet øget indflydelse til arbejderne. Det er ikke et spørgsmål om, men om hvornår den globale, økonomiske polarisering også slår reelt igennem i Danmark. Hvis fagbevægelsen ikke skal tabe kampen, er det afgørende at spørgsmålet om magt og indkomstfordeling også inddrages. Herunder magten til at definere om digitaliseringen skal aflaste eller afskaffe samfundsmæssigt værdifuldt arbejde, om det skal være borgeren eller digitaliseringens økonomiske gevinster, der skal være omdrejningspunktet. Hvis venstrefløjen og fagbevægelsen ikke tager stilling, bliver valgfrihed en illusion, som den israelske samfundsforsker Yuval Harari udtrykker det. Politik vil gå fra at være en kamp om jord, maskiner og arbejdskraft til en kamp om kontrol af datastrømme. Den politiske og økonomiske magt vil overgå fra mennesker til algoritmer.[18]

## Staten og digitaliseringen

Som vi skrev i den forrige artikel i denne serie, bruges digitaliseringen i offentlig regi til at gennemføre besparelser. Det offentlige har været så forhoppet på digitalisering uden at forudsætningerne var i orden, at det har ført til store IT-skandaler, der har kostet milliarder af kroner mellem 2004 hvor forsvarrets DeMars system endeligt kom i drift efter massiv overskridelse af budgettet på mindst 400 mill. Kr. til SKATs EFI inddrivelsessystem, der for øjeblikket er taget ud af drift.

Hvad der burde være en lige så stor offentlig IT-skandale er, at offentlige hjemmesider som eksempelvis Kriminalforsorgens og Sundhedsstyrelsens bruger såkaldte cookies fra tredjeparter. Ifølge en opgørelse udarbejdet af Ingeniøren sender ikke mindre end 47 af de 86 undersøgte offentlige hjemmesider videre til tredjepart uden, at brugeren har mulighed for at forhindre det. Et af de mest brugte systemer er Googles Analytics, som sender oplysningerne til Google. Ingen ved hvad oplysningerne bruges til, men eksempelvis Kriminalforsorgen har ikke gjort sig nærmere overvejelser om dette – indtil videre.[19]

Offentlige myndigheder har ellers været advaret. I 2015 offentliggjorde DR en artikel om, hvor virksomheder kunne købe journaloplysninger, navn, postadresse og e-mailadresse på 2.500 danske diabetikere fra en amerikansk datakøbmand. Alternativt kunne man købe personoplysninger bestående af navn, indkomst, civilstand, interesser mm. om 359.000 danskere. Ifølge en rapport fra Forbrugerrådet føler kun 18 procent borgerne sig utrygge, når de færdes på nettet. Men tallet stiger voldsomt, når spørgsmålene bliver mere konkrete. Det gælder især, når der bliver spurgt til emner som betalingsoplysninger og personlige oplysninger. 78 procent er utrygge ved om deres betalingsoplysninger bliver stjålet. 74 procent er bekymrede for, om deres CPR-numre bliver opsnappet, og 70 procent føler sig utrygge ved, om deres personlige data kan lækkes fra myndighederne.[20]

Den danske digitalisering af den offentlige sektor bygger i meget høj grad på brug af borgerens CPR-nummer som autentifikation. Hvad enten man skal have et mobilabonnement eller give oplysninger til lægen, afkræves man CPR. Det gør det nemt at indsamle data om den enkelte borger. Problemet er således ikke at gøre lovgivningen digitaliseringsklar, men at lovgive om digitaliseringen, således at den tager udgangspunkt i borgernes behov i beskyttelse af privatlivet mv.

### **Klassekampens digitalisering**

Da tuneseren Mohamed Bouazizi satte ild på sig selv efter, at politiet havde beslaglagt hans grøntsagsvogn, spredte protesterne mod diktatur og for demokrati sig til stort set hele den arabiske verden, båret især af yngre aktivister rundet af digitaliseringen og globaliseringen og af sociale organisationer – ikke mindst Det muslimske Broderskab og fagbevægelsen. Her spillede de sociale medier en afgørende rolle i udbredelsen af protesterne. Ifølge økonomen Ibrahim Saif er der ingen tvivl om, at protesterne i meget vid udstrækning har været drevet af utilfredshed med manglen på økonomiske muligheder, uligheden og udsynet til, at *crony capitalism* (en økonomi, hvor succes afhænger af nære forhold mellem forretningsfolk og regeringsfolk, *red.*) er løbet med gevinsten.[21] Men som det sås i forbindelse med eksempelvis Occupy Wall Street endte den politiske kamp uden resultater som følge af manglen på en klar vision om målet med protesterne.

I dag er de diktatoriske regimer vendt tilbage. I Ægypten afsatte militæret den valgte præsident og genindførte militærdiktaturet. Belært af erfaringerne har mange af regimerne købt avanceret overvågningsudstyr – herunder dansk overvågningsudstyr, der giver mulighed for at gribe ind og atomisere en begyndende protestbevægelse.

Det såkaldte, arabiske forår er et eksempel på, at en politisk kamp, der starter på Facebook og spreder sig lynhurtigt. Også herhjemme har Facebook været brugt som kampmiddel. HK var eksempelvis meget aktiv på Facebook i forbindelse med konflikten med Ryan Air og i forbindelse med at skaffe ansatte i Tivoli tillæg, hvis de skulle være på arbejde omkring jul og nytår. HK-kampagnens hovedelement var et såkaldt Thunderclap, hvor 847 personer på samme tidspunkt delte budskabet på Facebook. Det betød, at "Klejner til jul" opslaget – som kampagnen hed – kom til at ligge i over 395.000 personers newsfeed.



Digitaliseringen skaber således også mulighed for nye kampformer. Det ændrer imidlertid ikke ved, at en stadig mindre arbejdskraftafhængig økonomi vil indebære betydelige forandringer for den måde, klassekampen vil komme til at foregå på. Et voksende antal arbejdstagere med kort eller mellemlang uddannelse, vil blive presset ud af arbejdsmarkedet. Tendensen går mod et polariseret arbejdsmarked mellem på den ene side de højere eller højtuddannede med job inden for computervidenskab, ingeniørarbejde, netværk osv. - de nye "superstjerner" blandt arbejdere. På den anden side er tendensen en eksplosion indenfor job, der kun kræver lav uddannelse som f.eks. dataindtastning, sortering, diverse former for servicejob, selvskabte jobs samt løsarbejde af forskellig art. Intet tyder på, at arbejderbevægelsen med den nuværende strategi, der alene koncentrerer sig om mere uddannelse vil være tilstrækkelig til at give alle medlemmer mulighed for at blive en del af udviklingen og dermed også få del den velstand, den skaber.

En anden effekt af digitaliseringen vil være en ødelæggelse af skattegrundlaget for velfærdspolitikken. Den eksisterende lovgivning er ikke indrettet på at kunne løse spørgsmålet om løsarbejde på tværs af landegrænserne, som hvis eksempelvis en dansk arbejdsgiver opslår en opgave på en platform i USA, som en indisk arbejder derefter byder ind på. Det sandsynlige resultat af arbejdets internationalisering er et langsomt sammenbrud af gældende arbejdsregler og social samfundsmæssig indretning.

Netop spørgsmålet om skattegrundlaget er en af hovedårsagerne til forslaget om en robotskat - blandt andet foreslået af Microsoft-stifteren Bill Gates. Hvis en arbejder for eksempel generer 350.000 kr., som der betales skat af og arbejderen så erstattes af en robot, skal der betales skat af den profit robotten genererer. Ideen har været til afstemning i EU-parlamentet, hvor det blev stemt ned.[\[22\]](#)

Imidlertid medfører digitaliseringen også, at der opstår en række nye, sårbare punkter i den moderne, globaliserede kapitalisme. En helt overordnet konsekvens er den simple, at forsvinder elektriciteten, går det hele i stå. En anden og mere specifik konsekvens er, at de globale værdikæder hviler på et komplekst system af produktionsfaciliteter, transportsystemer og dataindsamlings- og -behandlingssystemer - et netværk, der samles i en række knudepunkter f.eks. i nærheden af de store havne. Det er ikke svært, at forestille sig, hvad en lille flok havnearbejdere eller IT-folk i et sådant knudepunkt under en arbejdskonflikt kan tilføje en arbejdsgiver af tab. Et centralt element i moderne kapitalisme er just-in-time-princippet, der går ud på, at selve transportsystemet er lagret - ikke flere kæmpehaller med varer, der binder kapital, som skal forrentes, mens de venter på at blive solgt. Blot en uges lammelse af Hamburgs havn ville have følgevirkninger over hele Europa. En kortlægning af og vedvarende opdatering af viden om disse svage punkter, må derfor være en central opgave for en moderne, grænseoverskridende fagbevægelse. Af samme grund er kædeansvar centralt for en moderne fagbevægelse og burde til stadighed stå højt på listen over overenskomstkrav. [\[23\]](#)

Kapitalejerne og staterne er også klar over disse svagheder og modsvaret vil være en kombination af yderligere automatisering, forstærket kontrol med arbejdstagerne, forsøg på svækkelse af fagforeningerne og en militarisering af samfundet i form af mere og mere autoritær og restriktiv lovgivning - 'Krigen mod terror' er et fortrinligt dække for den slags.

Dette at kunne lamme store dele af samfundet med indsats af relativt få mennesker, men med omfattende og grænseoverskridende konsekvenser kræver imidlertid også på den ene side en virkeligt international fagbevægelse og på den anden side en helt anden og omfattende lokal og mobiliserende indsats end den eksisterende fagbevægelse er i stand til på nuværende tidspunkt at levere og ikke mindst opbygning af mange alliancer mellem forskellige arbejdstagergrupper og borgergrupper.

De helt store fundamentale udviklingspring, der er sket er (ret forenklet):

- 1) Indførelsen af (damp)kraft som en stærkt produktivitetsfremmende afløser af hestekræfter.
- 2) Indførelsen af masseproduktion som stærkt produktivitetsfremmende afløser for håndbyggede produkter.
- 3) Indførelsen af elektronik og computere som produktivitetsfremmende afløser for eksempelvis

hovedregnende bogholdere og tykke regnskabsbøger og nu er vi altså ved nummer fire, som er:  
4) Indførelsen af sammenhængende, intelligente og selvlærende it-systemer som afløser for menneskelig arbejdskraft i en lang række funktioner.

Hentet fra: <https://www.computerworld.dk/art/239009/topmoede-i-davos-hvad-goer-vi-med-industri-4-0-menneskeheden-ha-ikke-vaeret-igennem-noget-saa-omfattende-foer>

[1] Se <https://ifr.org/ifr-press-releases/news/world-robotics-report-2016>

[2] Se <http://voxeu.org/article/jobless-recoveries-exploring-technologys-role>

[3] Se artikel i Kritisk Debat [http://kritiskdebat.dk/articles.php?article\\_id=1791](http://kritiskdebat.dk/articles.php?article_id=1791)

[4] Debatindlæg på Altinget d. 20. juni 2017

<http://www.altinget.dk/digitalvelfaerd/artikel/innovationsminister-vi-skal-blive-bedre-til-at-udvikle-it-projekter#.WUjcZrq5duA.twitter>

[5] Citaterne er fra <https://www.computerworld.dk/art/235140/politikerne-banker-haardt-i-bord-t-it-skandalerne-skal-foere-til-aendringer-i-den-danske-lovgivning>

[6] Se <https://lo.dk/disruptionraadet-skal-finde-loesninger-skaber-tryghed/> ,  
<http://www.altinget.dk/digitalvelfaerd/artikel/lizette-risgaard-vi-har-proevet-disruption-foer> og  
[https://www.ftf.dk/fileadmin/Bruger\\_filbibliotek/Om\\_FTF/10905\\_Digitaliseringspolitik\\_low.pdf](https://www.ftf.dk/fileadmin/Bruger_filbibliotek/Om_FTF/10905_Digitaliseringspolitik_low.pdf)

[7] Se <https://www.hk.dk/aktuelt/nyheder/2016/03/04/saadan-saetter-vi-borgeren-i-centrum-for-digitaliseringen>

[8] Læs mere her <https://www.hk.dk/aktuelt/nyheder/2016/03/04/vi-vil-have-mennesker-i-den-anden-ende-naar-vi-taler-med-det-offentlige>

[9] Se [https://www.information.dk/indland/2016/08/usikre-ansattelser-udbredt-blad-hoejtuddannede?lst\\_rel](https://www.information.dk/indland/2016/08/usikre-ansattelser-udbredt-blad-hoejtuddannede?lst_rel)

[10] "In It Together - Why Less Inequality Benefits All", OECD, 2015, p.28-32

[11] "Ulighedens Topmøde 2017 - En ny usikkerhed", CEVEA, 2017

[12] Ifølge den britiske professor Guy Standing har prekariatet skabt en ny klassestruktur. For en meget kort introduktion, se <https://www.ftf.dk/aktuelt/ftf-nyhed/artikel/guy-standing-fagbevaegelsen-maa-i-kamp-for-de-loest-ansatte/>

[13] Se <http://em.dk/nyheder/2017/01-10-platformsokonomi>

[14] Se <http://gymnasieskolen.dk/laererlivet-starter-med-flere-vikariater-1>

[15] Beregnet på basis af tal fra Danmarks Statistik, se <http://www.dst.dk/da/Statistik/emner/erhvervslivets-sektorer/serviceerhverv/vikarbureauer-og-anden-personaleformidling-serviceydelser> og <http://www.statistikbanken.dk/SERV1414>

[16] Se <https://www.fff.dk/loen-og-ansattelse/artikel/mere-bevaegelse-er-fagbevaegelsens-fremtid/>

[17] [http://www.ugebreveta4.dk/fremtidens-fagbevaegelse-skal-op-paa-den-digitale-ael\\_20510.aspx](http://www.ugebreveta4.dk/fremtidens-fagbevaegelse-skal-op-paa-den-digitale-ael_20510.aspx)

[18] Se interviewet [https://www.welt.de/print/die\\_welt/kultur/article164457414/Wahlfreiheit-is-illusion.html](https://www.welt.de/print/die_welt/kultur/article164457414/Wahlfreiheit-is-illusion.html)

[19] Se <https://www.version2.dk/artikel/offentlige-hjemmesider-deler-foelsomme-data-danskrnes-netbrug-1075728>

[20] Se <https://taenk.dk/om-os/presserum/forbrugernes-digitale-tryghed-er-udfordret>

[21] Se <https://www.information.dk/udland/2012/02/arabiske-vaekst-kommer-kommer-sent>

[22] Se <https://www.computerworld.dk/art/239283/bill-gates-ikke-i-tvivl-der-boer-betale-skat-af-robotters-arbejdskraft>

[23] Se Jasper Bernes: "Logistik, modlogistik og kommunisme"